

משנה ב"ב כ"ט ד"א, ה"א ה"א

1. חקירה על המשנה בפרק ראשון.

לאחר לימוד משניות כל הפרק, מדוע נשנתה משנתנו דווקא כאן? במילים אחרות מה הקשר בינה לבין תחילתו של הפרק? ראו את ביאור הריטב"א:

מתניתין כל מצות הבן על האב כו' בגמרא מפרש לה למתניתין כולה והאי דקתני לה רבי להא מתני' הכא מסתבר לי משום דבמצות המוטלות על האב לעשות לבנו דקתני רישא חדא מיניהו להשיאו אשה כדמפרש במתניתא ואידי דתנא הא תנא אידיך
ריטב"א על מסכת קידושין דף כ"ט עמוד א'

מהו החיסרון בפירושו? ראו את פירוש הפני יהושע:

הרב יעקב יהושע סאפק - מחבר סני יהושע (1680-1756) רבה של לובק, פר"ן ופרנקפורט אמלדאי האחרונים. מחבר ספרו לתלמוד הקב"ל, המבוסס על פסוקי דקרי החכמים שד"א.

משנה כל מצות הבן על האב כו'. ויש לתמוה מאי ענין משנה זו במכילתין. ולפום ריהטא היה נראה משום דבכלל מצות בן על האב הוא להשיאו אשה וקתני דנשים פטורות וכן מצאתי בחידושי הריטב"א ז"ל. ועוד נראה דרבינו

הקדוש לאחר שסידר כל קנינין שבעולם במה נקנין ושיש חילוק בכמה דברים בין קניין האיש לקניין האשה כגון האי דריש מכילתין ובין עבד לאמה וכל זה בקניני העולם הזה חזר לפרש קנין העולם האמיתי דלעולם הבא שאינו נקנה בשום דבר מהקנינים הקודמין שקונין קניני העוה"ז אלא בשכר קיום המצות כדאיתא במשנה דסוף פירקין כל העושה מצוה אחת מטיבין לו ונוחל הארץ והיינו עוה"ב ולפי שאינו דומה מצווה ועושה משום הכי הקדים מצוה הנוהגת בזכרים ולא בנקיבות ומה שנוהג בשניהם ומה שנוהג בארץ ולא בחו"ל עד סוף הפרק, כן נראה לי:

פני יהושע על קידושין - דף כט ע"א

ראו גם את פירושו של אלבק בחוברת המקורות עמודים 14-15: 'הסדר והתוכן של הפרק הראשון'.

2. איובי האב - בבב"א.

- א לאור האמור בדברי הגמרא - מה האופי המיוחד והמשותף של מצוות הבן על האב? היש כאן קבוצות שונות? האם אלו מצוות עשה שהזמן גרמן? אם לא מדוע אין נשים חייבות?
- ב מדוע יש מחלוקת ביחס ללימוד שחיה?
- ג מה פשר הבריור: 'מלמדו לסטות' - 'כאילו מלמדו ליסטות'. אם כאילו למה לא כתוב? ואם ברור שלזו הכוונה אז מה הטריד את הגמרא בשאלתה [ליסטות סלקא דעתך?]

3. מצוות מילה

א התלמוד מונה 3 חייבים במילה ואחד פטור- מיהם? האם הסדר המנוי בתלמוד משקף סדרי קדימה בזמן או קדימה בחיוב? במלים אחרות: מי הוא החייב העיקרי במצוות מילה של האדם מישראל? ממתני ועד מתי חייב כל אחד מן החייבים? להתבוננות ראשונית ראו את דברי הרמב"ם:

(א) מילה מצות עשה שחייבין עליה כרת שנאמר וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו ונכרתה הנפש ההוא מעמיה ומצוה על האב למול את בנו ועל הרב למול את עבדיו יליד בית ומקנת כסף עבר האב או האדון ולא מל אותן ביטל מצות עשה ואינו חייב כרת שאין הכרת תלוי אלא בערל עצמו ובית דין מצווים למול אותו הבן או העבד בזמנו ולא יניחו ערל בישראל ולא בעבדיהן:
(ב) אין מלין בנו של אדם שלא מדעתו אלא אם כן עבר ונמנע למולו שבית דין מלין אותו בעל כרחו נתעלם מבית דין ולא מלו אותו כשיגדל הוא חייב למול את עצמו וכל יום ויום שיעבור עליו משיגדל ולא ימול את עצמו הרי הוא מבטל מצות עשה אבל אינו חייב כרת עד שימות והוא ערל במזיד. [השגת הראב"ד - אבל אינו חייב כרת עד שימות וכו' כתב הראב"ד ז"ל א"א אין בזה תבלין וכי משום התראת ספק פוטרין אותו מן השמים וכל יום עומד באיסור כרת עכ"ל]:
רמב"ם יד החזקה - הלכות מילה פרק א

ב מדוע אשה לא חייבת במילת בנה? האין לכך הסבר כללי יותר? ראו תוספות ד"ה: אותו ולא אותה - שימו לב לשני הסבריו. תנו דעתכם גם להסברים הבאים:

ואיהי מנא לן דלא מיחייבא למול את בנה וכי תימא למה לי קרא תיפוק ליה דהא מצות עשה שהזמן גרמא היא דמילה ביום ולא בלילה ונשים פטורות. איכא למימר דהתם הוא במצוה דנפשה אבל הכא במצוה דבנה ה"א דמחייבא דלא גרעה מב"ד דמחייבי למימהליה להכי איצטרך קרא למיפטרה דכתיב אותו ולא אותה.

ריטב"א על מסכת קידושין דף כ"ט עמ' א

...אלא ביום קשיא דומיא דציצית שאינה נוהגת בלילה אלא ביום משום הכי מני לה תנא לקמן בכלל מצות עשה שהזמן גרמא. תשובה היכי אמרינן דמצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות הני מילי מצוה דתליא בגופה והיא אינה מצווה אלא לזמן ידוע ולא בכל זמן אבל מצוה דלא תליא בגופה כגון למול את בנה אע"ג דמילת הבן יש לה זמן נהי דקבוע הזמן לבן הנימול אבל האב שציוהו הבורא להתעסק במילת בנו העסק ההוא אין לו זמן שבין ביום ובין בלילה יטרח ויכין צרכי מילת בנו והלכך אי לאו אותו הוה מחייבין גם האשה ואין זמן הקבוע לכן פטורה דהוה אמינא היא תתעסק בין ביום בין בלילה עד שתמול את בנה בזמנו אבל הציצית היא מצוה שתלויה על גופו של אדם ואי הוה מחייבין האשה היתה מצוה תלויה בזמן הלכך פטורה:

תוספות רי"ד מסכת קידושין דף כ"ט עמוד א'

ג התוכלו לעמוד על הסיבה לתירוצים השונים לאותה שאלה? האם יש בין הפרשנים מחלוקת ביחס לטיבה של מצוות מילה והמחוייבים בה?